

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 316.647.82:005:(-005.2) (410) «19»

Залєток Н.

Навчально-науковий гуманітарний інститут
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

АНТИСУФРАЖИСТСЬКИЙ РУХ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: КОРОТКИЙ ОГЛЯД

У статті досліджено діяльність антисуфражистського руху на британських теренах на початку ХХ ст. На основі наявних джерел та історіографічних напрацювань досліджено склад учасників руху та методи їхньої діяльності. Акцентується увага на ідеологічних засадах антисуфражистів, зокрема на тому, що вони не заперечували необхідність прилучення британок до публічної сфери, але вважали, що для жінок досить участі у політичних справах на місцевому рівні. Автор доходить висновку, що цей рух, як і суфражизм, уособлював поступовий вихід жінок з-під чоловічої опіки і намагання заявити про себе та свої погляди публічно.

Ключові слова: антисуфражизм, Велика Британія, методи діяльності, ідеологічні засади, жінки, суфражизм.

Суфражистський рух у Великій Британії став визначною віхою у процесі жіночої емансипації в цій країні. Кампанії прихильників надання жінкам виборчих прав не лише сколихнули британські політичні кола, але й викликали чималий резонанс у суспільстві, де знайшлися як прихильники, так і противники суфражистів. Наявність останніх та їхнє занепокоєння успіхами кампаній за надання жінкам права голосу привели до появи організованого антисуфражистського руху.

Мета статті – здійснити короткий огляд діяльності антисуфражистського руху, що виник на противагу суфражизму, та визначити його значення у процесі емансипації жінок у Великій Британії.

Опозиція до суфражизму з'явилася у другій половині ХІХ ст., одночасно з появою самого руху, але чіткого організаційного оформлення вона не мала аж до 1908 р. У липні цього року було створено Жіночу національну антисуфражистську лігу (The Women's National Anti-Suffrage League), а у грудні – Чоловічий комітет проти жіночих виборчих прав (The Men's League for Opposing Women's Suffrage). Антисуфражисти

мали власний друкований орган – «The Anti-Suffrage Review» (1908–1918).

Активними учасниками руху були британська новелістка Мері Уорд, письменниця і мандрівниця Гертруда Белл, письменниця і реформатор Етель Берта Харрісон, лорд Керзон, англійський поет і прозаїк Редьярд Кіплінг, редактори авторитетних англійських видань Чарльз Моберлі Белл («The Times») і Лу Стрейчі («The Spectator»). Крім цього, вони мали союзника в особі короля Едуарда VII (1901–1910), який виступав категорично проти набуття жінками виборчих прав [1, с. 260–261].

Антисуфражисти боролися проти надання жінкам права голосу на парламентських виборах, вважаючи, що політика на найвищому рівні є справою винятково чоловіків. Вони пояснювали це тим, що «існування держави залежить від фізичної сили громадян, які захищатимуть її зі зброєю в руках, а також «підготовки і спеціальних знань», якими здатні оволодіти лише чоловіки» [11, с. 274]. Лорд Керзон, який був щиро переконаний, що надання права голосу жінкам похитне велич Британської імперії, виокремив 15 головних причин, через які не варто допускати жінок до політичних справ на найвищому рівні. Серед них є твердження про те,

що «політична активність відволікатиме жінку від відведеної для неї сфери і найвищого обов'язку, яким є материнство», крім того, на його думку, «жінки як стаття або клас не мають ні спокійної вдачі, ні виваженого розуму, ні підготовки, що є необхідними для напрацювання вагомих суджень у політичних справах» [9, с. 1].

Але водночас треба зазначити, що антисуфражисти не заперечували необхідність прилучення жінок до публічної сфери, стверджуючи, що можливість зробити свій внесок у розвиток країни їм уже була надана через право обирати та бути обраними до місцевих рад. Отже, жінки повинні брати участь у політиці, але лише на місцевому рівні, зайнявши прийнятне для них місце і спрямувавши свою діяльність на такі сфери, як благодійництво, захист дітей, підвищення рівня освіти тощо.

Обґрунтовуючи основні позиції, на які спирався у своїй діяльності рух, під час виступу на найвідомішому антисуфражистському зібранні, яке відбулося в Альберт-Холі 28 лютого 1912 р., його активістка Вайолет Маркхем, перед 9-тисячною аудиторією заявила: «Ми вважаємо, що чоловіки і жінки різні – несхожі – істоти з різними талантами, які доповнюють одне одного; тому вони повинні мати різні ролі в управлінні державою... Ми не знецінюємо ні на йоту роботу та місію жінок. Ми займаємося пошуком правильних сфер її застосування. Ми прагнемо до плідного розмаїття у виконанні політичних функцій, а не до безглуздої одноманітності» [10, с. 1–3]. Подібним чином пояснювала свою позицію ще одна представниця антисуфражизму, місіс Ебботт, в інтерв'ю для видання Асоціації молодих християнок Великої Британії та Ірландії: «Я вважаю, що основні функції жінок і чоловіків відрізняються за напрямками; оскільки жінка має дуже багато роботи у власній сфері, у неї, як правило, не залишається ні часу, ні енергії, щоб долучитися до іншої сфери. Я веду мову про середньостатистичну жінку. Я добре знаю, що є виняткові жінки, так само, як і виняткові чоловіки; але ми маємо думати про жінок загалом, таких, якими ми їх знаємо» [3, с. 29].

Незважаючи на те, що вказана позиція засвідчила визнання жінками верховенства чоловіків у владних структурах, суперечки за вплив не оминули антисуфражистського руху під час об'єднання чоловічої та жіночої організацій у 1910 р. Як зазначає дослідниця О. Шнирова, після створення *Національної ліги проти жіночого виборчого права* (The National League for

Opposing Women's Suffrage) чоловіки-антисуфражисти сподівалися зайняти керівні позиції у ній, очікуючи від жінок покійного визнання їхньої влади. Але у процесі об'єднання виявилось, що у лавах антисуфражистів чимало жінок, які теж прагнули зайняти лідерські позиції. Тому під час злиття виникла низка проблем, пов'язаних із розподілом посад. Зрештою, вдалося досягти паритету у статевому представництві керівного складу Національної ліги: її президентом став лорд Кромер, віце-президентом – леді Джерсі. До складу виконавчого комітету увійшли сім чоловіків та сім жінок [1, с. 264], але суперечки серед керівництва продовжувалися і в подальшому.

Фінансування організації здійснювалося здебільшого чоловіками. Що стосується статевого співвідношення у рядовому складі учасників, то в ньому істотну перевагу мали жінки: у 1913 р. їх кількість становила понад дві третини членів центрального офісу, а на галузевому рівні понад п'ять із кожних шести членів становили жінки [5, с. 2].

За шість років діяльності антисуфражистська організація змогла стати досить потужною протиположною для суфражистського руху за кількістю членів: відповідно до заяви Щорічної наради Національної ліги проти жіночого виборчого права станом на 1914 р. вона мала у своєму складі 42 000 дійсних членів і 15 000 активних прихильників [4], а також 286 представництв по всій території Великої Британії [8, с. 122].

Однак більш різкий контраст між суфражистами та антисуфражистами спостерігався у публічності і характері їхніх дій. Антисуфражисти не вдавалися до порушення закону, а їхні прихильниці, як правило, неохоче висловлювали свої переконання, відмовлялися робити публічні виступи, відвідувати зустрічі, писати листівки, а іноді навіть підписувати петиції. Наведені факти істотно гальмували діяльність антисуфражистського руху. Частково це було логічним продовженням небажання частини жінок брати участь у великій політиці. Така позиція відображала їхню відданість ідеалу жіночності, для якого були характерними альтруїзм, пріоритет сімейних обов'язків, уникнення публічності і державна служба на місцевому рівні [5, с. 3].

Методи діяльності антисуфражистів були практично ідентичні методам поміркованих суфражистів (листівки [2; 9; 10], петиції, проведення зібрань тощо), але, на відміну від останніх, рушійною силою цього руху були переважно представники вищих прошарків суспільства. Антисуфражисти користувалися підтримкою консервативно нала-

штованих робітників [8, с. 140–141]. Підтримуючи обурення конкуренцією на ринку праці, яку створили жінки, антисуфражисти переконували чоловіків-робітників, що причиною зниження заробітних плат є поширення суфражистських поглядів, які заохочують «до праці значну кількість жінок та навчають їх зневажати свої домашні обов'язки» [1, с. 268]. Також як аргумент вони активно використовували значну кількісну перевагу жінок у британському суспільстві, зумовлену демографічною ситуацією, і залякували робітників установленням «жіночого царства», що приведе до прийняття антиалкогольних законів і заборони на тютюн [1, с. 273]. Був також ще один вид співпраці між робітниками й антисуфражистами. Останні за гроші наймали перших не лише для проведення сумнівних акцій, спрямованих проти суфражистів (зрив мітингів, напади на мілітанток тощо), але і для звичайного пікетування, оскільки «справжні леді» не могли вдаватися до подібних дій [1, с. 260].

Антисуфражисти вступали у дискусії зі своїми опонентами у пресі, зокрема, на сторінках газети «The Times» [5, с. 181] і активно займалися підготовкою петицій, маючи значні успіхи вже на перших порах своєї діяльності: складену у 1908 р. петицію проти надання жінкам виборчих прав за декілька тижнів підписало 37 000 жінок [11, с. 274]. Загалом же за 1908 р. антисуфражисти зібрали під нею 337 018 підписів, перевершивши суфражистів, які за наступний рік зібрали лише 288 736 підписів на підтримку виборчих прав для жінок [1, с. 259]. Перед обговоренням Другого погоджувального білля у травні 1911 р. антисуфражисти подали до Палати Громад петицію, що містила 53 000 підписів. Серед тих, хто висловився проти надання права голосу жінкам,

були 22 000 чоловіків та 31 000 жінок [6, с. 737]. Станом же на 1914 р. кількість підписів під антисуфражистськими петиціями сягнула півмільйона [5, с. 3]. Щоправда, сьогодні неможливо встановити їх достовірність. Очільниця НСЖСТ М. Фосетт критикувала антисуфражистів за спосіб отримання підписів під петиціями, вказуючи, що принаймні частина з них була одержана «на знак протесту проти того, щоб ними керували ці порушники закону» [7, с. 8–9]. Вона нагадала, що більшість суфражистів виступає проти насильства, і, крім того, жінки у Великій Британії у 9 разів більш законослухняні, ніж чоловіки, тому, якщо суспільство не хоче, щоб ним «керувала менш законослухняна стаття, то позбавити права голосу потрібно не жінок» [7, с. 52].

Дослідниця О.В. Шнирова вказує на те, що після подачі петицій до парламенту фонд Ліги виявився повністю спустошеним, і у цьому контексті звинувачення у бік антисуфражистів щодо підкупу своїх прихильників видаються цілком небезпідставними [1, с. 260].

Таким чином, початок ХХ ст. для Великої Британії ознаменувався появою організованого антисуфражистського руху. Цей факт є свідченням не лише наявності у британському суспільстві опозиції до вимоги надання жінкам права голосу, але й ефективності та масштабності діяльності суфражистів. Активізація антисуфражистського руху означала усвідомлення його прихильниками значної ймовірності перемоги ідейних опонентів.

Оскільки більшість учасників антисуфражистського руху становили жінки, можна констатувати, що він, як і суфражизм, уособлював поступовий вихід жінок з-під чоловічої опіки і намагання заявити про себе та свої погляди публічно.

Список літератури:

1. Шнирова О.В. Антисуфражизм как зеркало суфражизма / О.В. Шнирова // Диалог со временем. – 2007. – № 19. – С. 253–283.
2. Against woman suffrage (leaflet No.57). The National League for Opposing Woman Suffrage // A guid cause... The women`s suffrage movement in Scotland. – Mode of access : <http://goo.gl/3qpds6>. – Title from the screen.
3. Brown D.E. A Conversation on a Subject of the Day / D.E. Brown // Our Outlook. The official organ of the Young women`s Christian association of Great Britain and Ireland. – 1912. – February. – P. 28–30.
4. Brown R. The Anti-Suffragist movement / R. Brown // Looking at History. – Mode of access : <http://goo.gl/XKSr5Z>. – Title from the screen.
5. Bush J. Women Against the Vote. Female Anti-Suffragism in Britain / J. Bush. – New York : Oxford University Press, 2007. – 340 p.
6. Enfranchisement of women (05 May 1911) // Hansard, the Official Report of debates in Parliament. – 1911. – Vol. 25. – col. 737.
7. Fawcett M.G. Women`s Suffrage : A Short History of a Great Movement (1912) / M.G. Fawcett. – New York : Source Book Press, 1970. – 94 p.
8. Harrison B. Separate Spheres: The Opposition to Women`s Suffrage in Britain / B. Harrison. – London and New York : Routledge, 2012. – 274 p.

9. Lord Curzon's Fifteen Good Reasons Against the Grant of Female Suffrage // The National League for Opposing Women's Suffrage. – London, 1910. – 2 p.
10. Markham V. Miss Violet Markham's Great Speech at the Albert Hall, February 28th, 1912 / V. Markham. – London : National League for Opposing Woman Suffrage, 1912. – 3 p.
11. The movement against woman suffrage in England // The Literary Digest. – 1908. – 29 August. – P. 274.

АНТИСУФРАЖИСТСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ В НАЧАЛЕ XX ВВ.: КРАТКИЙ ОБЗОР

В статье исследована деятельность антисуфражистского движения на британских просторах в начале XX в. На основе имеющихся источников и историографии исследован состав участников движения и методы их деятельности. Акцентируется внимание на идеологических принципах антисуфражистов, в частности на том, что они не отрицали необходимость приобщения британок к публичной сфере, но считали, что для женщин достаточно участия в политических делах на местном уровне. Автор приходит к выводу, что это движение, как и суфражизм, олицетворяло постепенный выход женщин из-под мужской опеки и попытку заявить о себе и своих взглядах публично.

Ключевые слова: антисуфражизм, Великобритания, методы деятельности, идеологические принципы, женщины, суфражизм.

ANTI-SUFFRAGE MOVEMENT IN GREAT BRITAIN AT THE BEGINNING OF THE TWENTIETH CENTURY: A BRIEF OVERVIEW

In the article the Anti-Suffrage movement activity on British territory in the early twentieth century is studied. On the basis of available sources and historiography the combination of movement participants and their methods of activity are studied. The attention is focused on the Anti-Suffrage ideology, in particular, on the fact that they did not deny the necessity of British women entry into the public sphere, but they believed that women's participation in politics at local level would be enough. The author comes to the conclusion that this movement, as well as suffrage movement, represented the gradual withdrawal of women from male guardianship and an attempt to assert themselves and their views publicly.

Key words: Anti-Suffrage movement, United Kingdom, methods, ideology, women, suffragism.